

Sąd Administracyjny w Gliwicach

dawniej i dziś

W 2004 r. Ośrodek Zamiejskowy, w związku z wprowadzeniem dwuinstancyjnego sądownictwa administracyjnego w Polsce, został przekształcony w sąd administracyjny I instancji. W nowej strukturze prawnej pełny zakres właściwości Naczelnego Sądu Administracyjnego, orzekającego dotychczas jednoinstancyjnie, przejęły wojewódzkie sądy administracyjne, a Naczelny Sąd Administracyjny w nowej strukturze jest powołany do rozpoznawania środków odwoławczych od orzeczeń wojewódzkich sądów administracyjnych, podejmowania uchwał w zakresie zagadnień prawnych budzących wątpliwości w konkretnych sprawach lub powodujących rozbieżności w orzecznictwie oraz rozstrzygania sporów o właściwość i kompetencje w administracji publicznej. Do właściwości Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach (sądu administracyjnego I instancji) należą sprawy skarg na akty organów administracji publicznej mających siedzibę na obszarze województwa śląskiego. Przedmiotem skarg, rozpoznawanych w wydziałach orzeczniczych, są przede wszystkim kwestie podatkowe, budownictwa, dróg, gospodarki mieniem, gospodarki wodnej, komunalizacji mienia, geodezji i kartografii, środowiska, zagospodarowania przestrzennego, rolnictwa i leśnictwa, wyłączenia, działalności gospodarczej, geologii i górnictwa, energetyki, ubezpieczeń majątkowych, telemediów, cel, własności przemysłowej, funduszy emerytalnych, edukacji, pracy, zdrowia, mieszkaniowe, obronności, samorządu terytorialnego, cudzoziemców, broni i materiałów wybuchowych, pomocy społecznej, zatrudnienia, kombatantów, kultury i sztuki, ochrony danych osobowych, informacji publicznej, ochrony informacji niejawnych, ubezpieczenia zdrowotnego, lustracji, subwencji unijnych, funduszy strukturalnych i regulacji rynków branżowych. Do Sądu wpływa ok. 6000 spraw rocznie.

Wraz z reformą sądownictwa administracyjnego z dniem 1 stycznia 2004 r. w sądach administracyjnych utworzono wydziały informacji sądowej, nieznanne dotąd w polskim sądownictwie. Podstawowym zadaniem tej instytucji jest udzielanie informacji stronom.

Ponadto w Sądzie funkcjonują trzy oddziały, których zadaniem jest obsługa działalności orzeczniczej – Oddział Administracyjno-Gospodarczy, Oddział Finansowo-Budżetowy i Oddział Spraw Ogólnych i Osobowych.

Organami tego Sądu są prezes, który kieruje Sądem i reprezentuje go na zewnątrz, Zgromadzenie Ogólne oraz Kolegium. Gospodarką finansową Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego kieruje dyrektor. Pierwszym Prezesem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach został sędzia NSA Prof. dr hab. Ryszard Mikosz (w latach 2001-2003 kierował także Ośrodkiem Zamiejskowym NSA). Począwszy od 2013 r. funkcję Prezesa Sądu pełni sędzia NSA Leszek Kiermaszek. Według stanu na koniec roku 2017 w Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym w Gliwicach pracowało 147 osób, w tym 44 sędziów, 6 referendarzy, 64 urzędników sądowych, 23 asystentów sędziego i 10 innych pracowników.

ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego 2, Gliwice

e-mail: info@gliwice.wsa.gov.pl

tel.: 32 238 98 30 • fax: 32 332 13 96

Sąd Administracyjny w Gliwicach

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach został utworzony 1 stycznia 2004 r. na bazie Ośrodka Zamiejskowego Naczelnego Sądu Administracyjnego w Katowicach z siedzibą w Gliwicach. Ośrodek Zamiejskowy powstał 1 lipca 1981 r., po 10 miesiącach od dnia reaktywowania sądownictwa administracyjnego w Polsce, czyli utworzenia Naczelnego Sądu Administracyjnego z siedzibą w Warszawie.

Ośrodek Zamiejskowy rozpoczął swą działalność w składzie pięciu sędziów, zaś obsługę biurową prowadziło jedynie trzech pracowników administracyjnych. Pierwszym Prezesem Ośrodka Zamiejskowego był sędzia NSA dr Henryk Piętka, który kierował Sądem do czasu przejścia w stan spoczynku w 2001 r. W Ośrodku Zamiejskowym działał też własny sekretariat, oddział administracyjno-gospodarczy i finansowy, składnica akt oraz prowadzona była biblioteka.

W początkowym okresie swego funkcjonowania Ośrodek Zamiejskowy był sądem jednowydziałowym ze względu na małą liczbę spraw (w okresie pierwszych 6 miesięcy funkcjonowania Sądu wniesiono 386 skarg). Dopiero w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych nastąpił wyraźny wzrost ilości skarg.

Pierwsze przydzielone Sądowi przez Urząd Wojewódzki w Katowicach pomieszczenia o powierzchni 350 m² znajdowały się w budynku ówczesnej Powiatowej Rady Narodowej w Gliwicach przy ulicy Zygmunta Starego, z jedną salą rozpraw. Dopiero we wrześniu 1998 r. Sąd doczekał się własnej siedziby, bowiem przekazano mu w trywał zarząd budynek położony w centrum Gliwic, przy ul. Ks. Prymasa Stefana Wyszyńskiego 2. Budynek o powierzchni 4200 m² – zajęty początkowo w części przez inne instytucje – dzisiaj w całości stanowi siedzibę Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach.

Usytuowany przy dzisiejszej ulicy Prymasa Stefana Wyszyńskiego 2 budynek Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach jest dawną siedzibą dyrekcji dóbr hrabiego Ballestrema. Został wybudowany w latach 1921-1922, za czasów Nicolausa Wolfganga Friedricha Franza Ballestrema. Jest to ciekawy przykład adaptacji form dawnej, monumentalnej architektury pałacowej dla budynku o nowych funkcjach. Budynek dyrekcji jednego z największych koncernów na Śląsku pełnił funkcję siedziby zarządu oraz potężnego biura, ale także rolę reprezentacyjną. U podstaw realizacji historyzującej lub eklektycznej architektury użytkowej XIX i pocz. XX wieku pojawiło się zjawisko określane jako „architecture parlante” (fr. architektura mówiąca lub wymowna). Według idei „architektury mówiącej” styl budowli, a zwłaszcza jego forma zaczerpnięta z minionych epok, miały wskazywać na nową funkcję i podnosić rangę teźże budowli. Tak więc powiązanie formy budynku zarządu dóbr z architekturą pałacową miało podkreślać wyjątkową i silną pozycję Ballestremów – posiadaczy dóbr ziemskich z nieruchomościami, zakładów przemysłowych, udziałowców wielu spółek.

Autorem projektu budynku dyrekcji był Hans von Poellnitz. Dla budowli gliwickiej wspomniany architekt wybrał zapewne świadomie neobarokowy wizerunek, budzący jednoznaczne skojarzenia z bogactwem, prestiżem a także z władzą. Inspiracją i źródłem form był w tym przypadku późny, „spokojny” niemiecki barok połączony z elementami neoklasycystycznymi, nurt określane jako „architektura około roku 1800”. Architektura ta stała się inspiracją dla „niemieckiego stylu narodowego”, realizowanego jeszcze w latach 20. XX wieku (w Gliwicach przykładem tego stylu jest m.in. dawny hotel „Haus Oberschlesien”, dzisiejsza siedziba Urzędu Miasta, obecnie pozbawiona detalu architektonicznego elewacji).

Budynek dyrekcji dóbr hrabiego Ballestrema powstał w bardzo ważnym ze względów urbanistycznych punkcie miasta – przy jednej z głównych osi miejskich (Markgrafenstrasse, ob. u. Prymasa Stefana Wyszyńskiego) zamkniętej placem miejskim, na którym miał stanąć nowy ratusz

gliwicki (Reichspräsidentenplatz, ob. Plac Piłsudskiego). Jest to budynek na planie prostokąta, czterokondygnacyjny, z wysokimi piwnicami oraz użytkowym poddaszem, przykryty czterospadowym dachem. Monumentalność została osiągnięta poprzez rytm elementów architektonicznych: półkolumn tworzących tzw. „wielki porządek”, połączonych powyżej drugiej kondygnacji arkadami, oraz gęsto rozmieszczonych otworów okiennych, które zostały zgrupowane w 30 osiach elewacji frontowej. Dostojeństwa dodają budowli także elementy poziome – boniowany cokół oraz silnie wysunięte gzymsy z kroksztynami (wspornikami). Najbardziej reprezentacyjna, budząca skojarzenia z barokową architekturą pałacową, jest środkowa część fasady, nieznacznie, ryzalitowo wysunięta do przodu. Dziesięć osi środkowych budynku zostało wyakcentowanych płaskimi lizenami, które biegną przez wszystkie kondygnacje, a na poziomie wieńczącej je attyki lizeny te, które sprawiają wrażenie pilastrów (czyli płaskich kolumn), zostały zaakcentowane wazami. Na osi głównej budynku znajduje się reprezentacyjne wejście, ujęte dwiema parami pełnych, żłobkowanych kolumn w cokołach. Zamknięty półkolisty portal wejściowy zaakcentowano dodatkowo w elewacji trójkątnym, baroko-

wym, „przerwanym” naczółkiem oraz powyżej płaskim dekoracyjnym obramieniem mieszczącym tablicę z napisem informującym o właścicielu (dzisiaj użytkowniku – Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym). Na wspomnianych pełnoplastycznych kolumnach flankujących wejście, na poziomie trzeciej kondygnacji umieszczono cztery rzeźby postaci ludzkich ponad dwumetrowej wysokości, kolejno od lewej: rolnika, górnika, hutnika i leśnika. Są to przedstawiciele konkretnych zawodów, lecz nawiązują do podobieństwa z alegorycznymi postaciami umieszczonymi na reprezentacyjnych elewacjach barokowych pałaców, w tym przypadku są to również „nowe” alegorie dziedzin przemysłu i działalności gospodarczej Ballestremów – przykład nowej symboliki rzeźby i architektury opartej o archetypy, przejaw wspomnianej „architektury mówiącej”.

Autorem rzeźb jest Josef Wilhelm Karol Limburg (1874-1955) urodzony w Hanau, studiujący w Berlinie i Wiedniu, tworzący w Rzymie, Petersburgu i oczywiście na Śląsku. Hrabia Franciszek Ballestrem zatrudnił go w 1905 r. w swoim zamku w Pławniowicach, gdzie Limburg wykonał m.in. pomnik przodka śląskiej linii Ballestremów – hrabiego Giovanni Battista Angelo Ballestrero di Castellengo. Dwie rzeźby – statuetki z brązu projektu tego rzeźbiarza, przedstawiające hrabinę Jadwigę von Ballestrem oraz Franciszka von Ballestrem, znajdują się w Muzeum w Gliwicach – można je oglądać na wystawie stałej w Willi Caro.

Wewnątrz budynku gliwickiej dyrekcji dóbr Ballestrema znajdowały się niegdyś także dwie płaskorzeźby autorstwa Josefa Limburga – jedna przedstawiająca pracę górników oraz druga przedstawiająca prace w lesie i na polu. Innymi zachowanymi gliwickimi dziełami tego artysty są płaskorzeźby na budynku dawnego gwarectwa (obecnie rejonowa Komenda Miejska Policji w Gliwicach, ul. Powstańców Warszawy 12), przedstawiające opiekę nad chorymi i opiekę nad inwalidą.

Majestatu na wzór rezydencji dodają budynkowi zarządu dóbr hrabiego Ballestrema również wspomniana attyka z wazami, zegar ujęty w płaskorzeźbę dwóch „rogów obfitości” (detal nieprzypadkowy, lecz o znaczeniu symbolicznym) oraz umieszczony dokładnie na osi, w połączeniu dachowej, belweder, czyli wieżyczka widokowa (wł. „bello vedere” – pięknie widzieć) z ażurową, metalową klasycystyczną balustradą.

Wewnątrz budynku z korytarzowym układem komunikacyjnym zachowała się reprezentacyjna, „pałacowa”, główna klatka schodowa z marmurowymi balustradami schodów, fragmentami autentycznej granitowej posadzki oraz plafonem ozdobionym dekoracyjną rozetą. Na piętrach można podziwiać oryginalne, pochodzące zapewne z pierwotnego wyposażenia, duże zegary. Wejścia do pomieszczeń usytuowanych po obu stronach sklepionego korytarza posiadają obramienia wydobyte w tynku, zdobione również motywem rozety. W obiekcie zachowana została oryginalna stolarka głównych drzwi oraz funkcjonalna stolarka okienna. Najciekawszymi pomieszczeniami są sala narad oraz sąsiadujący gabinet (obecnie gabinet Prezesa) ze zdobionymi plafonami. W sali narad na uwagę zasługują szafy biblioteczne oraz stół konferencyjny.

Po 1945 r. w budynku dyrekcji dóbr hrabiego Ballestrema znajdowały się biura i urzędy: Gliwickie Zjednoczenie Przemysłu Węglowego, Przedsiębiorstwo Robót Górniczych, Biuro Studiów i Projektów Przemysłu Węglowego oraz Okręgowy Urząd Górniczy w Gliwicach, a obecnie ma tutaj siedzibę Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach.